

b. 5730 /
A MAGYAR KIRÁLYI ERZSÉBET TUDOMÁNYEGYETEM
1929/30. TANÉVI IRATAIBÓL.

III. FÜZET.

EX ACTIS UNIVERSITATIS SCIENTIARUM REGIAE
. HUNGARICAE ELISABETHINAE
ANNO MCMXXIX—XXX.

FASCICULUS III.

VITÉZ NAGYBÁNYAI HORTHY MIKLÓS
KORMÁNYZÓ ÚR Ó FŐMÉLTÓSÁGÁNAK
JUBILEUMA ALKALMÁBÓL
1930. FEBRUÁR 28.-ÁN TARTOTT

ÜNNEPÉLYES EGYETEMI KÖZGYÜLÉS.

CONSESSUS UNIVERSITATIS SOLLEMNIS AD CELEBRANDA
DUO LUSTRA GUBERNATIONIS

VIRI ILLUSTRISSIMI

NICOLAI HORTHY DE NAGYBÁNYA

DIE XXVIII. FEBRUARI ANNI MCMXXX
CONVOCATUS.

MCMXXX.

DUNÁNTÚL EGYETEMI NYOMDÁJA, PÉCSETT

DR. FINKEY FERENC
KORONAÜGYÉSZHELYETTESNEK, AZ EGYETEM VOLT ELSŐ
RECTORÁNAK ELŐADÁSA:
A JOGTUDOMÁNY ÚJ LÁTÓHATÁRAI.

DISSERTATIO:

DOCTORIS FRANCISCI FINKEY,
ACTORIS CORONAE PUBLICI UNIVESITATIS RECTORIS
PRIMI DE PROSPECTIBUS DISCIPLIANORUM IURISPRUDENTIAE
NOVISSIMIS.

DR. FINKEY FERENC KORONAÜGYÉSZHELYETTESNEK
EGYETEMÜNK ELSŐ REKTORÁNAK ÜNNEPI ELŐADÁSA.

»A JOGTUDOMÁNY ÚJ LÁTÓHATÁRAI.«

Horthy Miklós Koronaugyészhelyettesnek tíz éves jubileumán

Magnifice Rector! Pécs. 1930. február 28.

Mélyen tisztelt Egyetemi Díszközgyűlés!

Carlyle, a Hősökről írt klasszikus munkájában, az emberiség és az annak részeit képező nemzetek életét vezérlő Nagy Emberek, a hősök típusai közé nem sorozza oda külön típus gyanánt a katonát, a hadvezért. Bizonyára nem azért azonban, mintha a katoná, a hadvezér nem válhatnék hőrosszá, korának vagy nemzetének igazi vezérévé. Hiszen a közbeszéd éppen a kiváló katonákat, a haza védelmében elesett „névtelen félisteneket“, a dradalmas hadvezéreket tiszteli rendszerint a hősi jelzővel. Carlyle sem tagadja meg az ilyen nagy katonáktól a hősi jelzöt, de szerinte maga a vitézség, a hazáért való hősies önfeláldozás, ez a legmagasztosabb emberi erény egymagában még nem tesz valakit az emberiség vagy a nemzet vezetőjévé. A hadvezér is szerinte, csak akkor lesz Nagy Ember, igazi „hős“, ha *uralkodó* egyéniséggé emelkedett kora vagy nemzete fölé, akinek „akarata irányadó lett mindnyájunk felett s akinek híven alárendeljük magunkat“.

Az ~~általunk átélt~~ nagy világháborúban résztvett magyar katonáink közül, annyi ezer hősi halottunkon felül, szintén sok ezer életben maradt vitézünket méltán megillet a hősi jelző. De a Carlyle-i értelemben vett hős, a magyar nemzet ~~vezére~~, a *honmentő* nevét közülük csak egy férfiú vívta ki magának, az, akit a nagy összeomlás után a nemzetgyűlés, most tíz éve, szerencsés intuitióval Magyarország kormányzójává választott: nagybányai Horthy Miklós.

Az otrantói hős nemcsak ezzel a csodás tengeri győzelmével, nemcsak a legendás hősiességével írta be nevét minden időkre a magyar nemzet szívébe, hanem elsősorban azzal, hogy akkor, amidőn a magyar nemzet a végromlás szélén

állott, amikor egy maroknyi kisebbség, egy igazán törpe minoritás zsarnokoskodása az elsüllyedés örvényébe sodorta az elalélt nemzetet, ihletett elhatározással megszervezte a felmentő sereget s leírhatatlan nehézségek és veszedelmek között kiragadta hazánkat szégyenletes helyzetéből, megmentette a végső elsüllyedéstől. Mikor pedig a nemzetgyűlés, ma tíz éve, az ő kezébe tette le a területileg megcsonkított, lélekszámra rettentően megfogyatkozott magyar állam kormányzását, államférfiúi bölcseséggel, határozott szilárd programmal és igazságszeretettel kivezette nemzetünket a politikai és gazdasági válságok rengetegéből is, úgy hogy ma, tíz évi kormányzósága jubileumán, örömmel mondhatja el, hogy a kis Csonka-magyarország ismét számbaveendő és számottevő tényező az európai nemzetek között.

Horthy Miklós Ő Főméltósága, akinek neve tíz évvel ezelőtt csak mint a nemzeti hadsereg fővezéréé, mint legendás *katona-hőse* élt lelkünkben, ma, tíz évi kormányzósága után, mint az egész magyar nemzet igazi vezére, mint a Carlyle-i *uralkodó típus* megszemélyesítője áll előttünk és felettünk, aki az *országzás* művészetében is méltó utódául bizonyult azoknak a nagy férfiaknak, akiket a magyar nemzet zivataros korszakaiban kormányzók gyanánt állított oda a szünetelő királyi hatalom államjogi teendőinek elvégzésére.

Horthy Miklós kormányzóságát igazi értéke szerint megítélni, nem a mai, nem a jelen nemzedék feladata. Ez a nagyobb történeti távlatból ítélő későbbi nemzedékeknek lesz hivatásuk. De azt meg éppen mi, akik vele együtt éltük át a megpróbáltatások tíz esztendejét, akik közvetlenül szemlélhetjük az ő tíz évi országzását, állapíthatjuk meg mint hiteles tanuk, hogy ~~leszámítva ezúttal is egy igazán törpe minoritást~~ a magyar nemzet a maga egészében *gondviselésszerű áldásnak* tekinti az ő bölcs, erélyes, türelmes és igazságos kormányzását s egyértelemmel vallja és hirdeti ~~miként ezt az országgyűlés két házának pár nappal ezelőtt tartott lélekemelő ünnepi ülése és hódolata bizonyítja,~~ miszerint annak, hogy a magyar nemzet halottaiból immár a feltámadás, a talpraállás útján van, ennek a nagyszerű, alig remélt eredménynek első főtenyezője a Horthy Miklós Ő Főméltóságának tíz évi kormányzósága.

Mélyen tisztelt Egyetemi Díszközgyűlés!

Amidőn az Egyetemi Tanács, reám nézve végtelenül megtisztelő meghívására ma Önök előtt megjelenhetek és a formailag ugyan megszakadt, de lelkemben ma is legmelegebben ápoltt összeköttetésünk jogcímén, mint az Erzsébet tud. egyetemnek egykori Rectora, a Kormányzó Úr Ő Főméltóságának tiszteletére rendezett egyetemi közgyűlésen felszólalhatok, nem dicshimnuszt, nem panegyrist akarok mondani. Erre az én meggyengült hangom és száraz jogászi stílusom nem is lett volna alkalmas. De tőlünk, a tudomány embereitől, bizonyára Ő Főméltósága sem ezt várja.

Engedjék meg azért, hogy azzal tegyek eleget az Egyetemi Tanács kitüntető felszólításának, hogy mint a jogtudományok igénytelen művelője, a *jogtudományok új látóhatáraitól* mondhassam el töredékes gondolataimat, különösen arra nézve, hogy *visszaesést* vagy *haladást* jelent-e a Horthy Miklós Ő Főméltósága országlása alatt lefolyt tíz esztendő a magyar jogtudományok művelésében? Vigasztalanul sötétek-e még mindig az új látóhatárok, melyek a jogirodalom, a jogalkotás és a joggyakorlat terén élénk tárulnak, avagy biztatóak és jobb jövőt ígérők, melyek felé hittel, bizalommal és jó reménységgel tekinthetünk?

Mélyen tisztelt Egyetemi Díszközgyűlés!

Inter arma silent Musae. A váratlanul oly hosszúra nyult háború, majd a még kevésbé várt nagy összeomlás, a rettenetes trianoni békeparancs és az ezeket kísérő gazdasági válság szörnyű érvágást jelentettek a tudományok művelésére is. Ezek a kivételes események — akarva, nem akarva — a tudományok művelőit is kényszerítették a háborús problémákkal való foglalkozásra, a megváltozott világhelyzethez való alkalmazkodásra. A legtöbb tudománynak — talán csak a bölcsészeti és a matematikai tudományokat kivéve — a tárgyi körét, eddigi problémáit is megzavarta a háború és a gazdasági krízis. És pedig két irányban. Egyfelől teméntelen kárt, pusztítást okozott nemcsak anyagiakban, de a fogalmakban, a békevilágban kiőrölt és megcsontosodott eszmékben is,

másfelől azonban teméntelen új kérdést vetett fel, új megoldási módokat, új látóhatárokat nyitott fel szemeink előtt. Elég csak az orvosi tudományok egynémelyikére, így a sebészetre vagy a technikai tudományokra gondolnunk, hogy elismerjük a háborúnak és a gazdasági válságoknak ezt a kettős: romboló és új életre serkentő hatását.

A jogtudományoknál s az ezekkel összeforrott és egy fogalom gyanánt tekintett államtudományoknál maradvá, kétségtelen, hogy nincs ága a jogtudományoknak, mely meg ne érezte volna a világháború és az összeomlás rettenetes sorscsapásait. Hiszen maga a jogtudományok két alapfogalma, a jog és az igazság eszméi, az azok tiszteletébe, szentségébe vetett hit rendült meg a négy éves háború s az annak befejeztével a győztes nagyhatalmak által diktált s reánk, legyőzöttekre kényszerített békeparancsok törvénybeiktatásával. Az összeomlás után, a proletárdiktatura alatt megingott a magántulajdon és az egyéni szabadság sérthetetlenségének principiuma. De megrendült a büntetőjogi alapfogalomba, a felelősség eszméjébe vetett hitünk is, mikor a békeparancsok egyoldalúlag, a mi meghallgatásunk nélkül kimondták a háborúért való bűnösségünket s ránk kényszerítettek oly rémséges terheket, melyek hosszú évtizedekre kiterjedőleg adófizető vazallusaikká tettek nemcsak bennünket, de a következő ártatlan nemzedékeket is.

A közjogi rombolások külsőleg még szembeötlőbbek. A hatalmas német császárság, az óriási terjedelmű orosz cárismus, az osztrák császárság porba omlottak s máról-holnapra köztársasággá alakultak, amit a háború előtt a legvérmesebb köztársaságpártiak sem mertek volna álmodni. E három volt monarchia s részben a királyságnak maradt magyar állam elszabdalt részeiből egy sereg új állam vagy államocská alakult, illetőleg egy-két eddigi kis államot fújtak nagyra, melyeknek határait — egy-két kivétellel — minden történeti jog arculesapásával állapították meg.

És mit látunk a nemzetközi jogban? A „vae victis“ ősi, kegyetlen elvnek az otromba érvényesítését, a legyőzött államok jogalanyiségának semmibe vételét. Még azt is, hogy a békeparancsok által biztosított panaszjogunkat igénybevehesük s a peres eljárásban minket, mint panaszlókat meghall-

gassanak, majdnem tíz évi tudományos és diplomáciai harc útján lehetett csak annyira-amennyire elismertetnünk. S már azt is vívmány gyanánt kell elkönyvelnünk, hogy a mi ránk erőszakolt békeokmány 250. §-ában foglalt felszólalási jogunkat a legközelebbi népszövetségi ülésen el nem törölték. Ha a háború előtt is állandó vita tárgya volt a jogtudományban az, hogy jog-e a nemzetközi jog, azaz van-e egyáltalán nemzetközi jog, — úgy ma is, tíz évvel a békekötések után, nagyon érthető az a sokak által képviselt álláspont, hogy a békeparancsok által létrehozott új nemzetközjogi alakulat: „a Nemzetek Szövetsége nem egyéb, mint a győztes hatalmak szervezete a győzelem eredményének biztosítására” (*Irk A.*), vagy ahogy annak idején *Somló Bódog* kifejezte: „a nemzetközi érdekek magaslatáig még nem ér fel a jog épülete.”

És mégis e sötét képek, a jog és az igazság eszméinek ennyi és ily szörnyű megcsúfolása ellenére, ma, tíz évvel a kegyetlen békediktatumok megszületése után — ellentétben a pessimistákkal — nem habozunk kijelenteni, hogy a lefolyt tíz esztendő végeredményében nem bénította meg a jogtudományokat, sőt annyi és oly fontos új problémát vetett felszínre, annyi új helyes jogalkotást mutat fel, hogy újból bizalommal tekinthetünk a jogtudományok jobb jövője felé. A lefolyt évtized első éveiben ugyan az érthető elkeseredés, kimerültség a jogtudományok művelésében is kézzelfogható hanyatlást, vagy legalább is pangást eredményeztek. Hiszen a könyvek, folyóiratok kiadása is néhány éven át leküzdhetetlen nehézségekbe ütközött. Mindez azonban csak átmeneti állapot volt. Az „élni akarás” nagy törvénye csakhamar rákényszerítette úgy az elmélet, mint a gyakorlat embereit, hogy a jognak mint mindig, úgy ezúttal is alkalmazkodnia kell a megváltozott viszonyokhoz. Az új helyzetek, az új életviszonyok új szabályozást, ha kell, új intézményeket, új jogalkotásokat, új gyakorlatot követelnek.

Így indult meg ismét rövidesen, szinte észrevétlenül, a jogalkotó munka mindenütt, így nálunk is. Amint a külső természet propagáló ereje a nagy viharok után csodás gyorsasággal eltünteti a pusztítás nyomait, amint az ép emberi test, az elhalt vagy beteg szövetek eltávolításával bámulato-

san regenerálja azokat, úgy a jog terén esett durva sérelmeket, az erőszakos, kivételes állapotokat, az életviszonyok változtával maga a jog igyekszik eltüntetni és reparálni. A jogalkotás és a jog elméleti művelése is ideig-óráig szünetelhet, de azt végképen megakasztani, a jog természetes fejlődését visszaterelni nem lehet.

Egy pillantás a jog három főágára, a magánjog, a közjog és a nemzetközi jog mezejére igazolni fogja állításomat.

A *magánjogi* tudomány terén a lefolyt tíz esztendő eredményeként örvendetes fellendülést láthatunk. A magántudomány elismert tekintélyei egyértelműen fenntartják a háború előtti alapfogalmakat és intézményeket s a háború utáni új kérdéseket szerencsés kézzel illesztik be a régi kipróbált rendszerbe. Így, hogy csak a legáltalánosabb jellegű és legismertebb példára hivatkozzam, a *földbirtok helyesebb megosztásának* óriási horderejű kérdésében, ami a háború előtt is a helyes irányú szociálpolitikának elsőrangú kérdése volt, a magánjogászok a magántulajdon alap gondolatának és rendszerének érintése nélkül tárgyalják, mint a „hitbizományszerűleg kötött tulajdon“ újabb alakulatait: a családi birtokot, a hadi telek és a vitézi telek új intézményeit.

Ezek az új magánjogi intézmények valóban új látóhatárt nyitottak meg arra nézve, miképpen lehet bölcs mérséklettel és helyes szociálpolitikai érzékkel megoldani azokat a követeléseket, melyek a kis embereknek, különösen a mezőgazdasági munkás osztály jogos igényének kielégítése érdekében évtizedek óta a földbirtokpolitika legégetőbb és legizgatóbb kérdései voltak. Az 1920. évi 36. t.-c., mely nálunk ezt a kérdést először oldja meg s az annak kiegészítéséről és végrehajtásának gyorsításáról szóló 1924. évi VII. t. c., korszakos jelentőségű és pedig úgy magánjogi, mint földbirtokpolitikai és általános szociálpolitikai szempontból. Hosszú időre és békés úton megoldotta a „földosztás“ forradalmi szellemű problémáját s megoldotta úgy, hogy azt a legkonzervatívabb magánjogász sem helytelenítheti. Vajjon kinek lehet szava az ellen, hogy a vitézségi éremmel kitüntetett földművelők, a földműves hadirokkantak, a munkaképes földműves hadiözvegyek és felnőtt hadiárvák, mezőgazdasági munkások, becsülettel szolgált katonák, érdemes gazdatisztek és köz-

szolgálati alkalmazottak földhöz juthassanak s e célból az állam — az 1848-as törvényhozás szellemében — megfelelő ingatlanokat szabadkézből vagy törvényes elővásárlás jogán megszerezhessen. Mindezeknek az új problémáknak a kifejtése hosszú időre gazdag anyagot szolgáltat a magánjog tudományának, mely már is nagy buzgalommal foglalkozik ezekkel a kérdésekkel.

A magánjog köréből a másik korszakos esemény az újonnan átdolgozott *magánjogi törvénykönyv miniszteri javaslatának* a betérjesztése az országgyűlés elé. Ez a nagyszabású törvényhozási munkálat, mely hivatva lesz hosszú évtizedekre, talán századokra megrögzíteni a magyar magánjognak legnagyobb részt a bírói gyakorlat és jogszokás útján kiformált főszabályait, régi, sok évtizedes törekvését valósítja meg a magánjogi tudománynak. Előkészítő munkálataiban összes magánjogászaink résztvettek. Ennek a nagy törvényhozási műnek, illetőleg a javaslatnak az értékelésére nem érzem magamat hivatottnak. Csak annyit merek véleményem gyanánt kifejezni, hogy az a legkiválóbb jogászai alkotások közé tartozik és mint a régi magyar jog életképes részleteit kegyeletesen fenntartó, de emellett a modern követelményeket is kielégítő codex méltó büszkesége lesz törvénytárunknak s az európai magánjogi törvénykönyvek között a legjelesebbek közé fog tartozni.

Tisztában kell azonban lennünk azzal, hogy ez a hatalmas jogalkotás, a régóta várt magánjogi codex, nem egyhamar lesz készen. A legelőkelőbb jogászai helyről, a kir. Kúria nagyérdemű elnökének, magánjogi irodalmunk egyik kitünőségének, az ajkáról hangzott el immár ismételten a memento, hogy ne siessünk a törvényjavaslat tárgyalásával. Az általa felhozott s mások által is támogatott aggályok mindenesetre oly tiszteletreméltók, melyeket a törvényhozás tényezői bizonyára figyelembe fognak venni.

Részemről ugyan elvileg a codificatio hive vagyok. Egy — talán nem kifogástalanul tökéletes codex is többet ér, nézetem szerint, mint a szokásjog, mely lehetővé teszi, hogy nagyfontosságú jogvitákban egyedül a prudens judicis arbitrium legyen a jogforrás. A bírói gyakorlat kétségtelenül sokszor kitünően eltalálja a leghelyesebb megoldást, de nem

mindig. A codex hiánya a bírákat a praecedensek keresésére s azoknak orákulumszerű imádatára készíti. Pedig a praecedensre hivatkozás mindig veszedelmes, hiszen minden jogeset mégis csak individuális, különleges megítélést igényel. Ezért van szükség a magánjogban is, mint más jogágakban, codex-re, egy új *Tripartitunra*, mely megrögzítve az alapelveket, a főszabályokat, szilárd alapot nyújtson a joggyakorlatnak, módot adva természetesen a bíróságoknak az esetek individuálitásának a méltánylására, a jogélet újabb és újabb fejleményeivel lépés tartásra.

Természetesen ez az ellenvetésem nem a minden áron és minél gyorsabban való codifikálást jelenti. Ily oktalanságot senki sem kívánhat. Ha a benyújtott javaslat ellen komoly tárgyi kifogások tehetők, mint ezt a kir. Kúria elnökének az évnyitó beszédéből sajnálattal kellett olvasnunk, akkor vissza kell vonni a javaslatot s újból és újból átdolgozni, mindaddig, míg annak törvényerőre emelését minden illetékes tényszerű teljes megnyugvással nem fogja kívánni.

Bármiképen oldódjék meg azonban a benyújtott javaslat sorsa, akár hosszabb időre eltolódik, akár mégis csak tető alá kerül belátható időn belül, az bizonyos, hogy magánjogászaink előtt hatalmas új perspectiva tárult fel a magánjogi codex egész rendszerére és összes kérdéseire nézve, melyeknek minél tökéletesebb megoldása felett a legszélesebbkörű vitáknak nyílt meg a tere. A Magyar Jogászegyletben és a jogi szaklapokban már egy éve folyik is felettük a magas színvonalú vita.

Sok tekintetben hasonló helyzetben vagyunk a *kereskedelmi jog* terén. Itt ugyan egy még elavultnak épen nem mondható (55 éves) codex-szel állunk szemben, melynek legfeljebb revisiójáról lehet beszélni. De épen a kereskedelmi jogban, az életviszonyok óriási változása folytán álltak elő a több mint félszázados gyakorlatban oly jogos követelések, — elég e részben csak a *részevényjognak* általánosan óhajtott gyökeres újjáalakítására hivatkoznom, — melyek megoldása elől csakugyan nem lehet kitérni. A teljesen megváltozott életviszonyok egészen új szabályozást kívánnak és semmi alapja nincs ily általános óhajnak mereven ellentállani. Bizonyíték erre a csődjognak a háború alatt keresztülvitt reformja. A

A lefolyt évtized különben jelentős jogalkotásokat is mutat fel a büntetőjog terén. A háború alatt és után különösen felburjánzott gazdasági visszaélések letörésére mindenütt, így hazánkban is szigorú törvényeket alkottunk (bizony némely reactionarius intézkedésekkel), melyeknek meg is lett az eredményük, mert sikerült ezeket a rút visszaéléseket csaknem teljesen kiírtani. Sajnos, még mindig szükség van az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről, a kommunista izgatás leküzdéséről (1921 : III. t.-c.), valamint a tisztességtelen versenyről (1923 : V. t. c.) alkotott új törvények alkalmazására. Még nagyobb jelentőségű az 1928-ban hozott II. Büntető Novella, mely két, felette üdvös anyagi jogi reformot és több kisebb, de szintén fontos büntető per jogi újítást léptet életbe. Az egyik anyagi jogi reform a kisebb büntetésekre, illetőleg a jelentéktelenebb bűncselekmények miatt a pénzbüntetés egészen új rendszere, — a másik igen jelentős reform pedig a *megrögzött büntetetteknek*, a bűnelkövetők e legveszedelmesebb csoportjának szigorított dologházba utalása meghatározatlan időre. Ez utóbbi reform, mely a Franciaországban már 1885-ben a többszörös visszaeső büntetettek ellen hozott drákói törvénynek (élethossziglani relegation a délausztráliai gyarmatokra), az 1908-iki angol Prevention of crime Act és az északamerikai büntetőjog egyik radikális eszméjének az átültetése, bizonyára alkalmas lesz a társadalom ezen megátalkodott ellenségeinek ártalmatlanná tételére.

Örömmel kell felemlítenem azt is, hogy a múlt évben sikerült végre, 60 évi küzdelem után, megalkotnunk az első magyar *katonai Büntetőtörvénykönyvet* (1930 : II. t.-c.) is. Egy nagy szégyenkövet hengerített le magáról a magyar törvényhozás, midőn az 1855-iki osztrák katonai Btk-et, 75 évi oktroyált uralma után, nyugalomba helyezte és a polgári Btk. emberies elveit a katonai büntetőjogban is érvényesítette. Az új Ktbtk. megalkotása bizonyára élénkítő hatással lesz e különleges büntetőjogi szakma tudományos művelésére is.

A *büntető perjogban* s annak testvértudományában, a *polgári perjogban* a lefolyt évtizedben csak tatarozási munka folyt s a közeljövő törekvése is erre irányul. A háború alatt és közvetlen utána következő években a katonai eljárásból

átvett *gyorsított eljárás*, az eljárásnak lehető *egyszerűsítése* lett a jelszó. Kétségtelen, hogy úgy a büntető, mint a polgári perjog egyik igen fontos elve volt mindig a gyorsaság és az egyszerűség, vagyis a formalizmus, az írásbeli hosszadalmas eljárás lehető kiküszöbölése. Az új jelszó tehát nem idegen és nem kifogásolható. De alig lehet eléggé hangsúlyoznunk, hogy a gyorsaságnak és az egyszerűsítésnek sohasem szabad az alaposság rovására mennie.

A perjogi tudomány mindkét ágában a lefolyt évtizedben élénk tudományos viták hangzottak el úgy a szervezeti, mint az eljárási kérdések körül. Szervezeti tekintetben az egyes-bírói rendszer kiterjesztése, a perorvoslati forumok lehető szűkítése, eljárási szempontból az előkészítő perszakok összevonása, az írásbeliség lehető háttérbe szorítása voltak azok a pontok, melyekre nézve a nézetek összeegyeztetése nem járt nehézséggel. Kétségtelen azonban, hogy a mélyebbrentható reformok, így a büntető perjogban az esküdtbíráskodás megszüntetése, vagy megszorítása, a sajtóperek egyszerűsítése, a fellebbezés eltörlése, a kétfokú bíróság rendszerére áttérés, a semmisségi okok taxatiojának megszüntetése, — a polgári perjogban az okirati kényszer, a békebírói intézmény tervezett meghonosítása, a községi bíróság hatáskörének kiterjesztése bőséges vita anyagot fognak nyújtani a perjogi tudományok későbbi művelőinek is.

A legtágabb s legnagyobb jelentőségű, de egyúttal legnehezebb perspectiva tárul azonban a jogtudományok Hamupipőkéjének, a *nemzetközi jognak* a művelői elé. A nemzetközi jog, mely a világháború előtt sokak szerint csak a jogbölcsészek elméleteiben létezett, s a gyakorlatban tényleg csak embryonális fejlődési stádiumban volt, végre a világháborút befejező békeparancsok „legyen“ szavára megszületett. Az újszülött azonban a lefolyt tíz év alatt még mindig igen fejletlen csecsemő maradt, mondhatjuk az első fogzási lázas, kritikus állapotban van.

Kétségtelen, hogy az „új nemzetközi jog“ legnagyobb alkotása, a *Nemzetek Szövetsége*, melynek létrehozásával kívánták a győztes nagyhatalmak a tíz év előtti békeparancsok brutális rendelkezéseit expiálni, mint eszme szép és papíron a nemzetek testvériségének, az államok egyenjogúságának, a

háború kiküszöbölésének, a kölesönös jogsegélynek, a tudományban Hugo Grotius óta céltudatosan hirdetett ideáloknak a megvalósítását vagy legalább megközelítését mutatja. A lefolyt tíz év, a Nemzetek Szövetségének eddigi kis és nagy gyűlései azonban egészen másként festenek a valóságban.

Amint a világháború előtt a nagyhatalmak közötti titkos szövetségek, entente-ok, a katonai és diplomáciai egyességek döntöttek a háború és béke kérdése felett s az egymásra való féltékenység a fegyverkezés nyílt és titkos fokozására vezetett, ami aztán végre is természetesen egy szörnyű világháborúban robbant ki, — úgy sajnos, ma is a győztesnek mondott nagy államok diktálnak a Nemzetek Szövetségében s míg a kegyben álló apróbb államoknak minden meg van engedve, illetőleg megbocsátva, addig a vesztes nemzetek a mostoha fiú, sőt ha szabad ezt a kifejezést használnom, a fejős tehén szerepére vannak kárhozthatva. Ez az államok jogegyenlősége a gyakorlatban.

A Nemzetek Szövetsége alkotmányának és rendszabályainak, ügyrendjének helyes, igazságos megállapítása és a papíron kitűzött ideális törekvéseknek a komoly megvalósítása, illetőleg kiharcolása fogja képezni a nemzetközi jog tudományos művelőinek legelső nagy feladatát még bizonyára igen hosszú ideig.

A másik legégetőbb és legfontosabb probléma a nemzetközi jogi irodalomban és a gyakorlatban a *kisebbségek jogviszonyainak*, a kikiáltott vezérelvek szerinti becsületes rendezése. Ez a kérdés legelső sorban minket, magyarokat érdekel. Legteljesebb elismeréssel kell meghajtanom a zászlót a nemzetközi jog magyar művelői előtt, hogy ezzel a kérdéssel a lefolyt évtized alatt oly nagy odaadással és hozzátehetjük, már is oly szép sikerrel foglalkoztak és foglalkoznak. De hála köszönet illeti azokat az államférfiainkat és politikusainkat is, akik különböző nemzetközi konferenciákon a magyar kisebbségek jogos érdekeit oly bátran képviselik. A jövő, a magyar feltámadásnak mindnyájunk szívében égő legszenvedőbb vágya hogyan és mikor fog beteljesedni, ez ennek a kérdésnek a tisztázásától, a magyar hazától erőszakosan elszakított részekén élő magyar testvéreink nemzetiségi alapjogainak kivívásától fog függeni. Miután ezidő szerint egye-

dül a toll és a szó áll rendelkezésünkre ennek a kérdésnek állandóan felszínen tartására és az utódállamoknak a magyar kisebbségek megsemmisítésére irányuló jól ismert törekvései ellensúlyozására s a nagyobb atrocitások meggátlására, alig lehet égetőbb kívánságunk, minthogy nemzetközi és közjogi íróink ezzel a kérdéssel szünet nélkül s különösen az idegen nyelvű folyóiratokban és idegen nyelven írt munkákban foglalkozzanak.

A harmadik s gyakorlati jelentőségére a legnagyobb nemzetközi jogi probléma végül a *nemzetközi bírászkodás* eszméjének a minél szilárdabbá tétele s az *Állandó Nemzetközi Bíróság* intézményének minél helyesebb kiépítése és tökéletesítése. Bármily hiú ábrándnak, igazán utópiának látszik is előttünk, különösen ma, a győztes államok lázas új fegyverkezése, a repülő gépek, a gázbombák és más, általunk nem is ismert gyilkoló szerek örületes gyártásának a napjaiban, hogy az emberiség valaha az örök béke állapotát megvalósítsa, de ennek a minden ideális gondolkozású tudományos ember legszebb ideáljának a megközelítése iránti törekvésnek kétségtelenül leghathatósabb gyakorlati módozata a nemzetközi viszályoknak, jogsértéseknek kötelezően bírói fórum, a nemzetközi bíróság elé hozatala. *Magyary Géza*, a nemzetközi bírászkodás eszméje magyar művelőinek eddigi legkiválóbb Mestere — akinek korai halálát oly őszintén könnyeztük meg mindannyian — azt írja egy régibb szép tanulmányában, hogy a *nemzetközi bírászkodás az igazságszolgáltatás eszméjének legmagasabb és legnagyobb szerűbb megnyilatkozása*. Valóban, ha sikerülni fog valaha s ebben én is rendületlenül bízom, hogy az államok szerződésileg alávetik magukat mindenmű jogvitáikban a nemzetközi bíróság ítéletének, ezzel alaposan meg fogjuk közelíteni, ha nem is az örök, de az állandó béke állapotát s a nemzetek közötti viszonyoknak a jog uralma alá helyezését. A nemzetközi bírászkodás az államok közötti békés viszony fenntartásának egyik legalkalmasabb eszköze (*Magyary G. u. o.*) s a nemzetközi jog megszilárdulásának igazi fokmérője. A nemzetközi bírászkodás már a háború előtt szép multra, az eszme fokozatos erősödésére tekinthetett vissza, bízunk lehet és kell tehát annak jövőjében, a további megerősödésében.

Ennek a három óriási jelentőségű problémának a felfejtése s az említett három intézmény tökéletesítése szinte beláthatatlan távlatú látóhatárokat tár a nemzetközi jogtudomány művelői elé. Nagyon bölcsen figyelmeztet *Wlassics Gyula*, a magyar nemzetközi jogtudomány régi s még mindig fiatalos lelkű vezére, hogy a Nemzetek Szövetsége még mai tökéletlen szervezetében is új korszakot jelent a nemzetközi jog fejlődésében. De új korszaka nyílt meg az új békekötésekkel a nemzetközi bírászkodásnak is. Nem szabad tehát kishitűen kételkedni abban, hogy a nemzetközi jog ki fog nőni a mai csecsemő korából és előbb-utóbb szilárdabb talapzatra fog helyezkedni, mindjobban érvényesíteni fogja a *nemzeti jogok* vezéreszméit, az *igazságosságot* és az *emberiességet*. Legkevésbé szabad pedig arra az elkeseredett álláspontra helyezkednünk, hogy miután annyi égbekiáltó igazságtalanság történt velünk, ne is higyjünk és ne is bízzunk a jog és az igazság eszméinek a nemzetközi viszonyokban való érvényesülésében. Ily nihilisztikus felfogást a jogásznak hirdetnie nem szabad. Lengyelország feltámadása százéves halottaiból eléggé reális cáfolat a kishitűsége.

Alig lehet azért eléggé hangsúlyoznom és lelkükre kötöm fiatalabb jogi íróinknak a nemzetközi jog tudományának minél intenzívebb és alaposabb művelését. A magyar nemzetközi jogi irodalom a háború előtt valóban a legszegényesebb volt. Ez könnyen megérthető. Hiszen Ausztria valószínűsége kínai fallal zárt el bennünket a külpolitikától. (Ámbár legyünk igazságosak, a németek is most panaszkodnak, hogy ők is mennyire elhanyagolták a háború előtt a nemzetközi jog művelését.) Az új nemzetközi jog azonban egy csapásra megteremtette az eleven, pezsgő érdeklődést nálunk is a külügyi kérdések s a nemzetközi jogi problémák iránt. Ez elsősorban azoknak a kiváló nagy államférfiainknak az érdeme, akik legnagyobb részét életkorukat megcáfoló fiatalos lelkesedéssel alakították meg a *magyar külügyi társaságot*, mely színtere a nemzetközijogi előadásoknak és vitáknak. Hogy csak a legelőkelőbb neveket említsem fel: *gr. Apponyi Albert*, *br. Wlassics Gyula*, *Berzeviczy Albert*, sok más elévülhetetlen érdemeik mellett a nemzetközijogi irodalom nagyszerű művelésével s a magyar nemzet igazságának itthon és a külföldön

tartott előadásaikban védelmezésével és terjesztésével eléggé meg nem hálálható szolgálatot teljesítenek szerencsétlen csonka hazánknak.

De nagyjelentőségű tényezője lett a nemzetközjogi irodalmunk örvendetes fellendülésének a két nemzetközjogi katedra felállítása is a szegedi és pécsi egyetemeken, amiért a magyar kultúra megerősítésén és felvirágoztatásán oly példátlan buzgalommal és nagy eredménnyel fáradozó kultuszminiszterünket illeti a méltó hála és elismerés. Még örvendetesebb pedig, hogy nemcsak ennek a két új katedrának a kiváló betöltői, de egyetemi tanáraink közül más szakmák hivatalos képviselői is nagy buzgalommal foglalkoznak a nemzetközi jog tudományával, ami biztos záloga annak, hogy hallgatóik közül arra hivatott, kitűnő gárdát fognak toborozni a nemzetközijog művelésére. Amint már is nagy lelki örömmel jelezhetem, hogy fiatal íróink közül mind többen foglalkoznak a nemzetközjogi problémákkal. Ettől a lelkes fiatal gárdától várjuk majd a jobb jövő, a magyar feltámasztás kivívását.

Megint csak *Magyary Gézá*tól idézek, figyelmükbe ajánlván fiatalabb íróinknak az ő bölcse tanítását, hogy a nagy világorganizációba való bekapcsolódásunk ne jelentse *nemzeti jogfejlődésünk* feladását. „Mi tagjai lehetünk egy nagy világszervezetnek, felemelkedhetünk a jogeszmé kifejlesztésében a legmagasabb emberiségi szempontokig, de nem szabad feladnunk nemzeti jogfejlődésünk eredményeit. A mai nemzetközi jogrend az erkölcsi világrend legsúlyosabb megsértésével jött létre. *Ennek a jogrendnek nincs meg az erkölcsi alapja s ezért nem is számíthat maradandóságra.* A magyar nemzet nem kapcsolódhatik be az új világorganizációba anélkül, hogy az erkölcs eszméjén s ezzel együtt nemzeti jogfejlődésén elkövetett súlyos sérelmek orvoslását szüntelenül ne követelje.“ (Magy. Tud. Akadémia és a magyar jogtudomány. 1927. 21. l.)

A magyar jogásznak sohasem szabad megfélemlkeznie *Deák Ferencnek*, a haza bölcseinek, a legnagyobb magyar jogásznak az intelméről, hogy amit az erőszak vett el tőlünk, azt még visszaszerezhetjük, de amiről önként mondottunk le, az elveszett reánk nézve.

Igen. A magyar nemzetet ezer évi küzdelmes itteni élete alatt érték mérhetetlen szerencsétlenségek, de annyi balszerencséből mindig kivezette a nemzetet a *joghoz való rendületlen ragaszkodása, a hit és bizalom igazainkban s a törhetetlen akarat igazaink kivívására*. A mai nagy balsorsunkban is ez a törhetetlen akarat s a hitté magasztosult remény a jog és az igazság diadalában lehet csak vigasztalásunk és biztatásunk.

Mélyen tisztelt Egyetemi Díszközgyűlés!

A történetfilozófia megtanított bennünket arra, hogy az emberiség élete visszaesésekkel halad előre. De mindig előre halad. Egy-egy nagy háború néhány évre visszaveti a fejlődést, de aztán a gazdasági és politikai válságok elültével új, rendszerint annál nagyobb arányú és egészségesebb fejlődés indul meg. *Inclinata resurget*, amint a *Leibniz* jelszava hirdeti. Ennek a regenerálódásnak ugyan nagy ára van, egyének, családok, nemzetek megszenvednek érte. De aztán az életképes, az erkölcsi erőinek birtokában maradt egyének és nemzetek talpra kell állnia, fel kell támadnia. A tudománynak, így a *jogtudománynak sem szabad pesszimistának lennie*. Az emberiség s az annak eszméjét megvalósító nemzetek örök haladásra és tökéletesedésre vannak hivatva. Ezt a fejlődést és haladást elősegíteni legmagasztosabb hivatása a jogi és államtudományoknak is.

Az elmúlt évszázadokra, évezredekre visszatekintve, lehetetlen el nem ismernünk, hogy a jog és az igazság uralma, a felvilágosodás és az emberiség eszméi — tengernyi jogtalanság és igazságtalanság elkövetése közben is — mégis csak folyton erősödnek és mind jobban érvényesülnek. Az általunk legutóbb átélt tíz esztendő, bármi parányi rész az idő végtelenségében, szintén kézzelfoghatóan igazolja, hogy átesve a világháború és az összeomlás nagy krízisein, már ezalatt a tíz év alatt is kézzelfogható *új fejlődést* és kétségtelen *haladást* személhetünk a jogtudományok minden ágában. Joggal hihetjük és remélhetjük, hogyha minden erőnkkel dolgozunk, fáradozunk a jobb jövő előkészítésén, munkánknek meg lesz az eredménye s ha nekünk, a mai generációnak nem

sikerül is elérniünk a biztató új látóhatárokat, a következő nemzedékek bizonyosan megérik a jogtudományok mai nagy emberies problémáinak a teljes diadalát.

*

Előadásom befejezéseül méltóztassanak megengedni, hogy egy pillanatra még oda térjek vissza, ahonnan kiindultam.

Hol volt és mi volt ma tíz éve az Erzsébet tud. egyetem? A régi kollégák még jól fognak rá emlékezni.

Mi, a jog- és államtudományi kar tagjai ott szorongtunk a pozsonyi dómiskola általunk átalakított négy öreg termében, amiket sikerült írásbeli szerződéssel magyar oázisnak megmentenünk — legalább három évre — a körülözönlő cseh-tót Szaharából, ahonnan azonban alig másfél év múlva a szerződés egyoldalú felmondásával minket is elűztek az új hatalmasak. Ott szorongtunk aggódva, remegve, visszatérnek-e még a már egy évvel előbb elűzött orvos- és bölcsész-kollégáink? Lesz-e még kikelet a magyar Pozsony felett?

Orvos- és bölcsész-kollégáink nagyrésze már itt járt Budapesten, új hont keresve, de egyelőre nem találva, a régi hazában, — kilincselve minisztereknél, városi és egyházi hatóságoknál, hol adnának menedékhelyet az elűzött Erzsébet tud. egyetemünknek. Fenntartható-e az elűzött két egyetem, nem kell-e azokat eggyé olvasztani, nem kell-e mindakettőt egyidőre vagy végleg megszüntetni... ezek a kérdések függettek Damokles kardként éveken át fejük felett.

És ma? Ha nem dicsekedhetünk is még pazar új egyetemi épületekkel, de tegyük a szívünkre a kezünket s ismerjük be, hogy mégis csak kellemes új otthont, barátságos elhelyezést nyertünk ebben az Istenáldotta szép magyar fészekben, ebben a legősibb magyar egyetemi városban, amely most újabb nagy anyagi áldozattal készül segítségünkre jönni végleges elhelyezkedésünk biztosítására.

És ezt a kézzel fogható örvendetes változást, Alma Materünknek ezt az új virágzásra induló korszakát, hajnalát kinek köszönhetjük elsősorban? Sok-sok tényező mellett, amiknek és akiknek érdeméből semmit sem akarok elvonni, de legelső sorban mégis annak a férfiúnak, aki szerencsétlenül járt hazánk talpraállításával, külső és belső biztonságának

megóvásával lehetővé tette, hogy a magyar kultúra két bástyáját nem kellett megszüntetnünk, sem összeolvasztanunk, sőt biztos kezekkel lehet azokat tovább építenünk.

Engedjék meg azért, hogy előadásomat én is a Kormányzó Úr Ő Főméltóságának az éltetésével s a költő ama mondásával fejezhessem be:

Fény nevére, áldás életére!